

La soledad

Jaime Rosales 2006

Un assaig sobre la solitud i les dificultats de comunicació en el si de les relacions familiars. Una reflexió sobre el ple i el buit, i un altre pas, més enllà, en el llenguatge fílmic

Ètica i cinema

No diré res de nou si plantejo un altre cop els lligams entre ètica i cinema. De tota manera, quan ens referim a l'obra de Jaime Rosales, posar sobre el paper aquest nexa és del tot ineludible perquè és tracta d'un realitzador que, de forma insistent, es planteja el perquè de fer cinema, el sentit ètic de cada pla, el sentit general de l'obra i el paper del creador darrere la càmera, gaudint d'un instrument privilegiat de construcció, de pensament i reflexió.

Cada cop que Rosales es planteja un nou projecte, un nou guió, hi ha més que una història, hi ha el plantejament d'un problema que ell pretén resoldre, obrint-se camí entre la «impossibilitat».

El seu objectiu és fer un cinema que ens faci conscients què passa -sense pretendre fer un cinema polític-, que ens faci guanyar passos cap a l'alliberament de la condició humana i que esdevingui una petjada contra l'efímer. En paraules de Gilles

Deleuze, dites pel mateix Rosales, es tracta de « cercar formes que pensen ». Per aquest motiu, no té prou amb el plantejament d'un problema ètic. Vol anar més enllà i es planteja definir una nova gramàtica que està directament lligada amb el seu plantejament ètic sobre la solitud. Un concepte molt personal de solitud que no és la dels perdedors o dels marginats, sinó d'aquells que, en solitud, s'interpel·len a sí mateixos amb plena consciència que sempre que la vida està en joc, estem sols.

La mirada sobre el fet quotidià

Un dels trets distintius del recent cinema espanyol i, en concret, del cinema català, és el fet de plantejar-se de quina manera afrontar la mirada sobre els fets quotidians i, anant un xic més enllà, com afrontar el buit, la «no acció», els silencis, els interludis: tot allò que el cinema rebutjava, mitjançant el tall i el muntatge, i que amb aquesta nova generació de realitzadors (Rebollo,

Aguilera, Sánchez Cabezudo, Recha, Lacuesta) adquireix una rellevància especial perquè ens demostren que aquests « moments » poden ser tant o més significatius que els que estan atapeïts d'acció. D'alguna manera és com posar en evidència la importància del zero (el darrer número descobert pels matemàtics), davant de l'aclaparadora força de tots els altres que, en el fons, no serien res si no tenen el seu contrapunt en l'absència i el buit.

Per sintetitzar, em refereixo a les paraules del mateix Rosales en una entrevista a dues veus amb Pedro Aguilera (*La influencia*), recollida per Carlos Revigueiro en el número 1 de maig de 2007 de la recentment editada Cahiers de Cinema España: «...qualsevol moment de la vida és expressiu (...) el silenci té una expressivitat d'absència i, per tant, de carència».

Tanmateix, el director és conscient que, tot i anant un xic més enllà del que se'ns mostra en els cineplex, mai s'arriba a copsar la realitat, però, tot i així,

Rosales intenta fugir de la representació abordant els personatges sense construir-ne arquetips i sense victimitzar-los; tampoc sense pretendre que esdevinguin herois del dia a dia. Així és com aconsegueix que els personatges d'Adela i Antònia adquireixen l'exacta dimensió que permet apropar-nos a la realitat mitjançant una càmera.

El segon problema que afronta aquest nou cinema és el d'encarar-se amb un públic que, majoritàriament, no està acostumat a veure el seu propi dia a dia en una gran pantalla i que considera el cinema com un instrument d'evasió i no un mirall on enfrontar-se amb la quotidianitat. Són els que diuen:

«... per veure la vida, em quedo a casa...». Rosales, en canvi, sent una perversa sensació de felicitat quan posa la càmera allà on la gent no vol mirar, tot just uns passos enrere de la gens políticament correcta mirada de Carlos Reigadas (*Batalla en el cielo*), amb qui el realitzador se sent força identificat.

Per què la polivisió?

El recurs de la polivisió (dividir la pantalla en dos plans) va més enllà del que pot ser un recurs per presentar, d'una altra manera, el muntatge paral·lel a l'estil de la sèrie *24 hores* o de la comèdia *Pijama para dos*, entre moltes d'altres. Aquí adquireix la dimensió contrària, no es tracta de fer evident que dos fets passen en llocs diferents i estan estretament relacionats, sinó de demostrar que dues situacions que ocorren en el mateix temps i espai estan totalment distanciades. Així vol reforçar la solitud i l'aïllament dels personatges. La polivisió es conjuga millor en els interiors, en el pla curt i imprimeix un ritme dins el ritme de la pel·lícula. Ens presenta dos personatges

dialogant en un mateix espai-temps, en dos plans diferents i amb un gir de 90 graus. Refusa el pla contraplà i reforça la sensació d'incomunicació. Però no es satisfà només amb això i també juga amb el so, buidant els plans de personatges i deixant la càmera fixa i el so off.

Aquest és el cinema de Jaime Rosales, on el concepte passa per damunt de l'acció i la mirada pretén la puresa despullada per copsar la realitat, costi el que costi, conscient de la impossibilitat del seu intent. D'aquesta manera, com ell mateix diu, esdevé un «artificier» a l'estil en què s'autodefinia Michel Focault.

Conscients que en el cinema espanyol ens manquen directors capaços de desmuntar les convencions més arrelades, que confonen realitat amb el costumisme més caspós, esperem que Jaime Rosales pugui oferir-nos moltes més obres. De moment, gaudiu d'aquesta solitud amb els ulls ben oberts i sense prejudicis.

Fitxa tècnica

Tècnics

Director: Jaime Rosales
Productor: Ethan Coen
Guió: Jaime Rosales i Enric Rufas
Muntatge: Nino Martínez
Fotografia: Oscar Durán
Direcció Artística: Ion Arretxe
Producció: Fresdeval Films, In Vitro Films i Wanda Visión
Nationalitat: Espanyola
Durada: 128 minuts

Actors

Adela: Paloma Pozo
Antonia: Petra Martínez
Inés: Míriam Correa
Helena: María Bazán
Míriam: Carmen Gutierrez
Pedro: José Luís Torrijo
Carlos: Jorge Bosch

Filmografia

2007

La soledad

2003

Las horas del día